

a könyveik közt; a rendesebbek megtörülték a tollaikat; Boka becsukta a kicsiny, piros bőrrrel bevont zsebtintatartóját, melynek igen ügyes szerkezete volt, úgyhogy sose folyt ki belőle a tinta, csak akkor, ha zsebre vágta az ember; a Csele összeszedte a lapokat, amelyek nála a könyveket helyettesítették, mert a Csele gigerli⁵ volt, és nem pakolta a hóna alá az egész könyvtárat, mint a többi, hanem csak a szükséges lapokat szokta volt elhozni, ezeket is gondosan elosztva összes külső és belső zsebeiben; a Csónakos az utolsó padban akkorát ásított, mint valami unatkozó víziló; a Weisz kifordította a zsebet, és kiszórta belőle az összes délelőtti morzsákat, melyek ama kifliből maradtak ott, amelyet Weisz a tíz órától egy óráig terjedő időközben a zsebéből evett ki darabonként; a Geréb csoszogni kezdett a pad alatt a lábával, mint aki úgy tesz, mintha föl akarna állani; a Barabás pedig minden szemérem nélkül terítette a pad alatt térdére a viaszkosvásznat,⁶ nagyság szerint rakván bele a könyveket, s majd egy szíjjal akkorát húzván rajta, hogy a pad is megreccsent, és ő maga belevörösödött – egyszóval mindenki előkészületeket tett a távozásra, egyedül a tanár úr nem vett tudomást arról, hogy öt perc múlva vége lesz mindennek, mert a tanár úr végighordozta szelíd tekintetét a sok buksi gyerekfej fölött, és így szólt:

– Mi az?

Nagy csönd lett erre. Halálos csönd. A Barabás kénytelen volt elereszteni a szíjat, a Geréb maga alá kapta a lábát, a Weisz ismét befordította a zsebet, a Csónakos befogta a száját a kezével, és a tenyere mögött végezte be az ásítást, a Csele békében hagyta a „lapokat”, a Boka hamar zsebre vágta a piros tintatartót, melyből, a zsebet megérezve, rögtön szivárogni kezdett a szép kék antracén.⁷– Mi az? – ismételte a tanár úr, s ekkor már mindenki mozdulatlanul ült a helyén. Aztán az ablakra nézett, amelyen át vígan cincogott be a verkliszó, mintegy

---

5 Piperkőc, divatmajom.

6 Viasszal bevont durva vászon.

7 Tinták, festékek gyártásához használt vegyület.

éreztetve mindenkivel, hogy ő nem tartozik a tanári fegyelem alá. De a tanár úr azért szigorúan nézett a verkli irányába is, és így szólt:

– Csengey, csukd be az ablakot!

Csengey, a kis Csengey pedig, aki „első pad első” volt, fölkel, és az ő komoly, szigorú kis pofájával az ablakhoz ment, hogy becsukja.

E pillanatban Csónakos kihajolt a padsor szélén, és odasúgta egy kis szőke fiúnak:

– Vigyázz, Nemecek!

Nemecek hátrasandított, majd a földre nézett. Egy kis papirosgombóc gurult melléje. Fölvette, kihajtogatta. Az egyik oldalára ez volt írva:

Add tovább Bokának!

Nemecek tudta, hogy ez csak címzés, és hogy maga a levél, az igazi mondanivaló a papiros másik oldalán van. De Nemecek határozottan jellemes férfiú volt, és nem akarta a más levelét elolvasni. Tehát ő is gombócot csinált belőle, megvárta a kellő pillanatot, s most ő hajolt ki a két padsor között hagyott utcára, és ő súgta:

– Vigyázz, Boka!

És most Boka nézett le a földre, amely rendes közlekedési eszköze volt az üzeneteknek. Valóban, gurulva jött a kis papirosgombóc. A másik oldalára, tehát arra az oldalra, amelyet a szőke Nemecek becsületből nem olvasott el, ez volt írva:

Délután háromkor közgyűlés.

Elnökválasztás a grundon. Kihirdetni.

Boka zsebre vágta a kis papirost, és egy utolsót szorított már összemagolt könyvein. Egy óra volt. A villamos⁸ óra berregni kezdett, és

---

8 Itt: elektromos.

Jelenet a Vígyszínház 2023. szeptember 16-ai előadásából

most már a tanár úr is tudta, hogy vége az órának. A Bunsen-lámpát eloltotta, a leckét kijelölte, és visszament a természetrajzi szertárba, a gyűjtemények közé, honnan minden ajtónyitáskor kitömött állatok, polcon tollászködő kitömött madarak kandikáltak ki buta üvegszemüveggel, s ahol a sarokban csöndesen, de méltósággal állongott a titkok titka, a rémek réme: egy megsárgult emberi csontváz.

És az osztály egy perc alatt künn volt a teremből. A nagy, oszlopos lépcsőházban vad rohanások történtek, melyek csak akkor szelídültek sietéssé, mikor egy-egy tanár magas alakja keveredett a zajgó gyerektömeg közé. Ilyenkor fékeztek a szaladók, egy-egy pillanatra csönd lett, de amint a professzor a kanyarodónál eltűnt, újra elkezdődött a lefelé való verseny.

A kapun csak úgy dűlt kifelé a sok gyerek. Fele jobbra, fele balra oszlott. És tanárok jöttek köztük, és ilyenkor lerepültek a kis kalapok. És mindnyájan fáradtan, éhesen ballagtak a ragyogóan napfényes utcán. Egy kis kábultság járt a fejükben, mely csak nagy lassan oszladozott a sok vidám és életet jelentő látványra, amit az utca nyújt. Mint ha kiszabadult kis rabok lettek volna, úgy támolyogtak a sok levegőn és a sok napfényben, úgy kószáltak bele ebbe a lármás, friss, mozgalmas városba, amely számukra nem volt egyéb, mint kocsik, lóvasutak, utcák, boltok zűrzavaros keveréke, amelyben haza kellett találni.

A Csele titokban törökmézre alkudott egy szomszédos kapu alatt. A törökmézes ember ugyanis szemérmetlenül felemelte az árakat. A törökméz ára tudvalevőleg az egész világon egy krajcár.⁹ Ezt úgy kell érteni, hogy a törökmézes ember megfogja a kis bárdot, s amenynyit a nagy darab fehér, mogoróval spékelt¹⁰ masszából egy ütésre le tud belőle hasítani, az egy krajcárba kerül. Valamint hogy a kapu alatt minden egy krajcárba kerül, ez lévén az egység. Egy krajcár a fapálcí-

---

⁹ Kis értékű rézpénz.

¹⁰ Megszórt, megtűzdelt.

kára nyársalt három szilva, három fél füge, három prünella,¹¹ három fél dió, mindmennyi folyós cukorba mártva. Egy krajcár a nagy darab medvecukor, és ugyancsak egy krajcár az árpacukor. Sőt egy krajcár az úgynevezett diákabrak is, mely apró staniclikba¹² van osztva, s mely a legízletesebb keverékek egyike. Van ebben mogyoró, mazsola, malagaszőlő, cukordarabka, mandula, utcai szemét, szentjánoskenyér-törmelék és légy. Egy krajcárért a diákabrak felöleli a gyáripár, a növény- és állatvilág igen sok termékét.

Csele alkudott, ami azt jelenti, hogy a törökmézes ember fölemelte az árakat. A kereskedelem törvényeinek ismerői jól tudják, hogy az árak akkor is emelkednek, ha az üzletcsinálás veszéllyel jár. Így például drágák azok az ázsiai teák, amelyeket rablók lakta vidékeken cipelnek végig a karavánok. Ezt a veszedelmet nekünk, nyugat-európai embereknek kell megfizetnünk. És a törökmézesben határozottan volt üzleti szellem, mert szegényt el akarták tiltani az iskola közeléből. Tudta jól szegény feje, hogy ha el akarják tiltani, hát el is tiltják, s minden cukorkészlete ellenére nem tud oly édesen mosolyogni az előtte elhaladó tanárookra, hogy azok benne az ifjúság ellenségét ne lássák.

– A gyerekek minden pénzüket annál az olasznál költik el – mondogatták. És az olasz érezte, hogy üzletének nem lesz hosszú élete a gimnázium mellett. Tehát fölemelte az árakat. Ha már mennie kell innen, legalább nyerjen rajta valamit. És meg is mondta Cselének:

– Azelőtt volt minden egy krajcár. Ezután most minden két krajcár.

És amíg nagy nehezen kinyögte ezeket a magyar szavakat, vadul hadonászott a levegőben a kis bárdal. Geréb odasúgott Cselének:

– Vágd a kalapodat a cukor közé!

Csele el volt ragadtatva ettől az eszmétől. Tyű, micsoda gyönyörűség lett volna ez! Hogy repültek volna jobbra-balra a cukrok! És hogy mulattak volna a fiúk!

Geréb, mint az ördög, suttogta fülébe a csábítás igéit:

– Vágd oda a kalapodat! Ez uzsorás.¹³

Csele levette a kalapját.

– Ezt a szép kalapot? – mondta.

El volt tévesztve a dolog. Geréb rossz helyen tette a szép ajánlatot. Hiszen Csele gigerli volt, és csak lapokat hozott a könyvekből.

– Sajnálod? – kérdezte tőle.

– Sajnálom – mondta Csele. – De azért ne hidd, hogy gyáva vagyok! Én nem vagyok gyáva, csak a kalapot sajnálom. Én ezt be is bizonyíthatom, mert ha akarod, én a te kalapodat nagyon szívesen odavágom!

Ilyet nem lehet Gerébnek mondani. Ez majdnem sértés volt. Fel is fortyant. Ezt mondta:

– Ha már az én kalapomról van szó, hát odavágom én magam. Ez egy uzsorás. Ha félsz, menj el!

És azzal a mozdulattal, ami nála a harciasságot jelentette, le is vette a kalapját, hogy szétüssön vele az x-lábú asztalon, mely teli volt rakva cukorral.

De valaki megfogta hátul a kezét. Egy majdnem férfiasan komoly hang ezt kérdezte tőle:

– Mit csinálsz?

Geréb hátranézett. Boka állt mögötte.

– Mit csinálsz? – kérdezte tőle ismét.

És komolyan, szelíden nézett rá. Geréb morgott egyet, mint az oroszlán, mikor az állatszélidítő a szemébe néz. Meghunyázkodott. A fejére tette a kalapot, és vonogatta a vállát.

Boka csöndesen mondta:

– Ne bántsd ezt az embert! Én szeretem, ha valaki bátor, de ennek semmi értelme nincs. Gyere!

---

11 Aszalt szilva.

12 Tölcsér alakú papírcsukó.

---

13 Kölcsönt nagyon magas kamatra adó (itt indokolatlanul magas összeget kérő) személy.